

Vergaderjaar 2024–2025

27 830

Materieelprojecten

Nr. 448

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 oktober 2024

Defensie staat voor grote uitdagingen. Er is een grootschalige oorlog in Europa en dat raakt ook Nederland. De veiligheid van Nederland, Europa en het NAVO-verdragsgebied wordt ernstig bedreigd door verschillende ontwikkelingen. Vanwege deze bedreigingen richt Defensie zich de komende jaren op hoofdtak 1¹. De krijgsmacht moet de juiste gevechtskracht hebben om tegenstanders af te schrikken. Hiervoor moet de krijgsmacht beschikken over robuuste gevechtseenheden met de juiste wapensystemen. Defensie investeert daarom in materieel voor de benodigde capaciteiten, waaronder geïntegreerde lucht- en raketverdediging.

Zonder lucht- en raketverdediging zijn eenheden op de grond, in de lucht en op zee, en ook kritieke infrastructuur kwetsbaar. De oorlog in Oekraïne en de recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten laten zien dat lucht- en raketverdediging van levensbelang is.

Het project *Medium Range Air Defence* (MRAD) en *Short Range Air Defence* (SHORAD) voorziet in de vervanging en uitbreiding van de huidige MRAD en SHORAD-capaciteit, die operationeel en technisch verouderd is. Deze capaciteit is ten eerste bedoeld voor de lucht- en raketverdediging van landeenheden. Daarnaast draagt het project bij aan de versterking van de *Integrated Air and Missile Defence*-capaciteiten van de NAVO, ter verdediging en bescherming van onze eigen en bondgenootschappelijke eenheden en vitale infrastructuur.

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de resultaten van de verweringsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project «Vervanging MRAD en SHORAD». Met de Noorse fabrikant Kongsberg Defense & Aerospace (KDA) is overeenstemming bereikt over de contractvoorwaarden voor de gecombineerde MRAD en SHORAD-capaciteit.

¹ De bescherming van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied.

Behoeftte

Huidige capaciteit

De succesvolle inzet van onze militairen en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht zijn sterk afhankelijk van effectieve lucht- en raketverdediging. Defensie beschikt hiervoor over gelaagde grondgebonden lucht- en raketverdediging. Naast de huidige MRAD en SHORAD-capaciteit beschikt Defensie over *Long Range Air Defence* en *Ballistic Missile Defence* capaciteit met het Patriot-wapensysteem voor lucht- en raketverdediging op grotere afstand en tegen vijandelijke ballistische raketten. Voor de zeer korte afstand beschikt Defensie over draagbare raketten tegen vliegtuigen (Stinger) en *Counter-Unmanned Aircraft Systems* (C-UAS)-capaciteit.

De huidige MRAD-capaciteit bestaat uit lanceerinstallaties, radars, diverse soorten voertuigen, IT-systemen voor doelbestrijding en commandovoering en bijbehorende munitie (raketten). MRAD beschermt onze militairen en installaties op de middellange afstand tot 25 km tegen aanvallen van vliegtuigen, helikopters, grote onbemande vliegtuigen en kruisvluchtwapens.

De huidige (V)SHORAD-capaciteit bestaat uit Fennek-voertuigen met daarop een lanceerinstallatie die Stinger raketten met een bereik van enkele kilometers kan afvuren. Doelbestrijding vindt plaats op basis van een luchtbeeld dat wordt opgebouwd en verspreid door middel van het radarsysteem. Deze capaciteit biedt bescherming tegen luchtdreigingen zoals (on)bemande vliegende platforms (helikopters, vliegtuigen, of *Unmanned Aircraft Systems* (UAS)) op zeer korte afstand tot 5 km. Omdat de luchtdreiging steeds geavanceerder wordt, neemt de operationele relevantie van de huidige MRAD en (V)SHORAD-capaciteit af. De huidige geïntegreerde keten bestaat uit componenten van verschillende leveranciers, hetgeen de operationele integratie, logistieke instandhouding en de doorontwikkeling kwetsbaar maakt. Bovendien naderen de huidige systemen het einde van de technische levensduur en vergen deze extra instandhoudingsinspanningen.

Vervangende capaciteit

De snelle technologische ontwikkeling en proliferatie van vliegtuigen, helikopters, drones en kruisvluchtwapens zorgen ervoor dat het belang van een sterke lucht- en raketverdediging toeneemt.

De nieuwe gecombineerde MRAD en SHORAD-capaciteit beschermt vitale objecten, gebieden en de landmacht brigades tegen moderne luchtdreiging. Vergeleken met de huidige capaciteit moet deze ook kleinere en snellere doelen kunnen onderscheppen, zoals verschillende typen (on)bemande systemen. Dat betekent dat deze capaciteit mobieler en op grotere afstand effectief moet zijn. Vanwege de toegenomen dracht is er sprake van SHORAD, en niet langer van (V)SHORAD.

Op 5 juni 2023 is uw Kamer met een B(2)-brief geïnformeerd over de resultaten van de onderzoeksfase van het project «Vervanging MRAD en SHORAD», inclusief de informatietechnologie (IT)-oplossing.² Met de extra financiële ruimte voor munitie en lucht- en raketverdediging in de Voorjaarsnota 2024 heeft Defensie de omvang van het project uitgebreid van twee naar zes MRAD-eenheden, inclusief bijhorende munitie. Hiermee geeft Nederland verdere invulling aan de NAVO-behoefte.³

² Kamerstuk 27 830, nr. 404, van 5 juni 2023

³ Kamerstuk 36 550 X, nr. 3, van 16 april 2024

Kwalitatieve behoefte

De MRAD en SHORAD-systemen en bijhorende radars dienen elkaar naadloos aan te vullen. De tijd tussen het detecteren van een luchtdreiging met de radar en het afvuren van een projectiel (de zogenaamde *sensor-to-shooter time*) moet zo kort mogelijk zijn. De gecombineerde MRAD en SHORAD-capaciteit moet daarvoor beschikken over goed beveiligde draadloze communicatie, zodat onze eenheden op het moderne gevechtsveld mobiel, flexibel en snel kunnen optreden.

De nieuwe MRAD en SHORAD-capaciteit bestaat uit:

- Het moderne MRAD-systeem *National Advanced Surface to Air Missile System* (NASAMS) *Cannister Launcher Mark 2* (CL Mk II). Deze capaciteit biedt onder alle weersomstandigheden tot op de middel-lange afstand tot 50 km bescherming tegen aanvallen van vliegtuigen, helikopters, grote onbemande vliegtuigen en kruisvluchtwapens.
- Het SHORAD-systeem *National Maneuver Air Defence System* (NOMADS). Dit SHORAD-systeem wordt geleverd op het rupsvoertuig *Armoured Combat Support Vehicle* (ACSV) G5. De ACSV G5 voldoet volledig aan de gestelde eisen en is snel MOTS beschikbaar. Dit rupsvoertuig bevat naast een lanceerinstallatie en radar ook bewapening voor de eigen beveiliging tegen grondtroepen. De SHORAD-capaciteit biedt bescherming tegen luchtdreigingen zoals (on)bemande vliegende platforms (helikopters, vliegtuigen of UAS) op korte afstand tot 15 km.
- Vuurleidingssystemen en commandovoeringssystemen.⁴ Het vuurleidingssysteem met de doelbestrijdings-IT verbindt met een beveiligde verbinding de sensoren en lanceersystemen van de MRAD en SHORAD-eenheden. Het commandovoeringssysteem is gescheiden van het vuurleidingssysteem en maakt gebruik van IT-middelen die Defensie al gebruikt voor het landoptreden.
- Simulatiemiddelen, zowel in een leslokaal als in het wapensysteem.
- Munitie (raketten) voor zowel de MRAD als de SHORAD-capaciteit.

Voor de gecombineerde MRAD en SHORAD-capaciteit schaft Defensie tevens extra Multi Missie Radars (MMR)⁵ van Thales Nederland aan. De MMR is een belangrijke sensor die een beeld van de situatie in de lucht opbouwt. Het IT-pakket integreert de sensoren en de MRAD en SHORAD-capaciteit volledig en biedt ondersteuning tijdens inzet. Tevens bestelt Defensie voertuigen en containersystemen uit de programma's «Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)⁶» en «Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)⁷». De lanceersystemen MRAD, vuurleidingssystemen en commandovoeringssystemen worden geplaatst op deze voertuigen.

---

⁴ Vuurleidingssystemen zorgen voor het aansturen en het coördineren van het afvuren van de lanceersystemen en de coördinatie tussen de radars. Commandovoeringssystemen zorgen voor onderlinge communicatie en het aansturen van eenheden.

⁵ Zie de A-brief project «C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit» (Kamerstuk 27 830, nr. 161) van 21 oktober 2015

⁶ Kamerstuk 27 830, nr. 201 van 9 juni 2017

⁷ Kamerstuk 27 830, nr. 373 van 21 september 2022

Kwantitatieve behoefte

Het project omvat de levering van zes MRAD *Fire Unit* (FU)»s, vier SHORAD FU's, de simulatiemiddelen, munitie (raketten) voor opleiden en trainen (O&T) en voor inzet en logistieke ondersteuning.⁸

Met de Defensienota 2022⁹ kondigde Defensie aan de lucht- en raketverdedigingscapaciteit die primair bedoeld is voor de lucht- en raketverdediging van landeenheden, te verdubbelen naar twee identieke luchtverdedigingsbatterijen.¹⁰ Elke batterij zal bestaan uit één MRAD FU, twee SHORAD FU's, radarcapaciteit, een aansturende eenheid en een eenheid voor logistieke ondersteuning.

Met de Voorjaarsnota 2024 is de lucht- en raketverdedigingscapaciteit verder uitgebreid. De samenstelling van de twee genoemde batterijen blijft hetzelfde, maar daarnaast schaft Defensie vier extra MRAD FU's aan, inclusief munitie. Twee van deze aanvullende FU's worden ingedeeld bij de Patriot-eenheden en de twee andere FU's gaan deel uitmaken van een nieuwe eenheid die zich primair toelegt op de bescherming van de nationale infrastructuur. Een FU bestaat uit meerdere mobiele lanceer-richtingen, vuurleidingssystemen, commandovoeringssystemen en radarcapaciteit. Alle MRAD FU's zijn identiek en uitwisselbaar zodat ook andere configuraties mogelijk zijn.

Defensie schaft additioneel acht MMR's aan voor de uitbreiding van de lucht- en raketverdedigingscapaciteit. Defensie schaft hiermee totaal 26 MMR's aan bij Thales Nederland, waarvan veertien voor de lucht- en raketverdedigingscapaciteit.

Resultaat verwervingsvoorbereiding

Uit de behoeftestellingsfase (B-fase) bleek dat het Noorse Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) dat voor dit project samenwerkt met het Amerikaanse Raytheon, de enige leverancier is die de gevraagde geïntegreerde MRAD-SHORAD oplossing kan leveren.¹¹ Defensie heeft de gewijzigde projectopzet uit de B(2)-brief in de D-fase uitgewerkt en ingevuld. Voor dit project sluit Defensie meerdere contracten:

- Een contract met KDA voor onder andere de MRAD en SHORAD lanceerinstallaties, vuurleidingssystemen, simulatieapparatuur en logistieke ondersteuning. Zoals aangekondigd in de B(2)-Brief maakt Defensie gebruik van artikel 2.16 sub a¹² van de Aanbestedingswet op Defensie- en Veiligheidsgebied (ADV) voor het verwerven van de gecombineerde MRAD en SHORAD-capaciteit. Bij de contractonderhandelingen is Defensie ondersteund door de Auditdienst Rijk (ADR), zoals gebruikelijk bij opdrachten zonder concurrentiestelling.
- Voor de aanschaf van de raketten sluit Defensie contracten met de Amerikaanse overheid onder *Foreign Military Sales* (FMS). Defensie tekent hiervoor de *Letters of Offer and Acceptance* (LOA's). Het betreft

⁸ «Logistieke ondersteuning» bestaat uit reservedelenpakketten, technische documentatie en software, het inregelen van de reservedelenvoorziening gedurende de technische levensduur van de voertuigen, een deel van het onderhoud, specifiek gereedschap en technische kennis t.b.v. de monteurs.

⁹ Kamerstuk 36 124, nr. 1 van 1 juni 2022

¹⁰ In de (luchtdeel)artillerie-eenheden van Defensie verwijst de aanduiding «batterij» naar een militaire eenheid van de omvang van een compagnie, in dit geval bestaande uit circa 190 militairen.

¹¹ Kamerstuk 27 830, nr. 404, van 5 juni 2023

¹² Artikel 2.16 sub a is een uitzondering binnen de ADV voor opdrachten waarvan de uitvoering leidt tot de verplichting voor de aanbestedende dienst om informatie te verstrekken waarvan openbaarmaking strijdig is met een essentieel veiligheidsbelang

de overeenkomst voor AIM-120 AMRAAM-ER (*extended range*) en AIM-120C8 AMRAAM-raketten voor de MRAD-systemen en de AIM-9X Sidewinder-raketten voor de SHORAD-systemen. Voor deze verwerving doet Defensie een beroep op de uitzonderingsgrond van artikel 2.16 sub e¹³ van de ADV.

- Met de Noorse overheid sluit Defensie via een *Government-to-Government* procedure een overeenkomst voor de levering van de ACSV-rupsvoertuigen. Hiervoor doet Defensie eveneens een beroep op de uitzonderingsgrond van artikel 2.16 sub e van de ADV.
- Defensie verwierft de MMR's van Thales door gebruik te maken van opties van het bestaande MMR-contract. Dit is ook het geval bij de verwerving van voertuigen en systemen in het kader van het programma DVOW en het programma WTB.

Uitwerking

Personeel

Defensie beschikt over voldoende projectcapaciteit om dit project uit te voeren. De nieuwe MRAD en SHORAD-capaciteit wordt ingedeeld bij het Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando (DGLC) op de Luitenant-Generaal Bestkazerne in Vredepeel. Hiervoor breidt Defensie het DGLC uit met circa 250 arbeidsplaatsen.

Internationale samenwerking en interoperabiliteit

De gebruikersgroep van het MRAD-systeem bestaat momenteel uit dertien landen, waarvan naast Nederland nog zes NAVO-lidstaten. Dit betreft de Verenigde Staten, Noorwegen, Spanje, Finland, Litouwen en Hongarije. Vooralsnog heeft alleen Noorwegen voor hetzelfde SHORAD-systeem gekozen. De samenwerkingsverbanden bieden naast een verhoging van de interoperabiliteit ook kansen op het gebied van logistieke ondersteuning, doorontwikkeling en het opleiden en trainen voor zowel de MRAD als de SHORAD. Dit geldt ook voor de ACSV-rupsvoertuigen die Noorwegen voor Nederland verwierft.

Interoperabiliteit is tevens relevant voor de munitie. De AIM-9X Sidewinder en AIM-120C8 AMRAAM raketten kunnen ook worden gebruikt door de F-35.

Op het gebied van de grondgebonden lucht- en raketverdediging werken Nederland en Duitsland intensief samen binnen het project Apollo.¹⁴ Met andere woorden, allerlei verschillende systemen kunnen met elkaar samenwerken. Duitsland heeft gekozen voor een luchtverdedigings-systeem met ontwikkeling bij een aantal Duitse partijen. Nederland blijft interoperabel met Duitsland omdat we net als andere NAVO-partners de nieuwe lucht- en raketverdedigingscapaciteiten integreren in de NAVO-architectuur voor het delen van luchtbeeld en doelbestrijdingsinformatie. Het voldoen aan deze NAVO-standaard borgt de interoperabiliteit en maakt het mogelijk om gezamenlijk geïntegreerd op te treden. Lucht- en raketverdediging is meer doelmatig en doeltreffend wanneer verschillende systemen, nationaal en internationaal, geïntegreerd worden ingezet. Daarvoor hanteert de NAVO standaarden zoals dataprotocollen. De gecombineerde capaciteit van MRAD en SHORAD biedt koppelvlakken

¹³ Artikel 2.16 sub e is een uitzondering binnen de ADV voor opdrachten waarvoor andere procedurevoorschriften gelden en die worden geplaatst op grond van een tussen het Koninkrijk der Nederlanden en een of meerderde landen gesloten internationale overeenkomst of afspraak

¹⁴ Kamerstuk 33 279, nr. 22 van 29 augustus 2017

met strategische (NAVO)partners in de gebruikersgroep van deze systemen. Dit wordt een *system-of-systems* benadering genoemd.

Industriële Participatie

Voor dit project hebben KDA en het Ministerie van Economische Zaken gezamenlijk verkend hoe industriële participatie een bijdrage kan leveren aan de versterking van kennis, capaciteiten en ervaring van de Nederlandse industrie bij de prioritaire technologiegebieden van Defensie. Naar aanleiding daarvan heeft KDA een plan opgesteld om op verschillende gebieden samen te werken met de Nederlandse industrie en kennisinstellingen. Zo zal Kongsberg haar samenwerking met Mogema, onderdeel van de Aalberts groep, versterken door hen rol te geven in de productie van componenten voor het *Naval Strike Missile* (NSM) programma. Daarnaast zal KDA onder andere met Thales Nederland samenwerken door de hoogtechnologische radars en electro-optische sensoren van Thales Nederland integraal aan te bieden in diverse internationale campagnes waar KDA momenteel voor meedingt. Over de resultaten van het industrieel participatiebeleid wordt uw Kamer tweejaarlijks geïnformeerd.¹⁵ De Taskforce Productie- en Leveringszekerheid ontwikkelt initiatieven voor de structurele versterking van de Europese productie van munitie en defensiematerieel.¹⁶

Innovatie

Het concept van gelaagde lucht- en raketverdediging met de MRAD en SHORAD-capaciteit is schaalbaar waardoor de capaciteit flexibel en modulair kan worden aangepast voor verschillende soorten inzet. Dit omvat bijvoorbeeld de verdediging van operationele eenheden, vliegbases, bondgenootschappelijke partners of vitale infrastructuur. De MRAD en SHORAD-systemen bieden ruimte om in de toekomst nieuwe innovatieve technologische ontwikkelingen mee te nemen, bijvoorbeeld bij radartechnologie en raketssystemen.

De open IT-architectuur biedt tevens mogelijkheden voor uitbreiding met mogelijke toekomstige wapensystemen, zoals *High Energy Laser*, *Combat Counter-UAS* en daarnaast een koppeling met de Patriots. Zo ontstaat een robuuste centrale IT-ruggengraat die een groot deel van de gelaagde lucht- en raketverdediging naadloos integreert.

Duurzaamheid

Het project voorziet in uitgebreide mogelijkheden voor simulatie. Onze militairen kunnen daarmee realistisch trainen, zowel in de klas als in het wapensysteem (*embedded*) zelf. Intensief gebruik van simulatie om het luchtverdedigingspersoneel op te leiden en trainen is cruciaal voor de operationele gereedheid van eenheden, maar draagt ook bij aan duurzaamheid en het beperken van de milieubelasting. Naast de operationele eisen zijn de actuele eisen ten aanzien van milieu en duurzaamheid opgenomen in het programma van eisen. Tevens voldoen de aan te schaffen wielvoertuigen aan de Euro-6 milieunorm.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

Met de uitvoering van dit project geeft Defensie, onder verwijzing naar art. 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016, invulling aan doeltreffendheid en doelmatigheid.

¹⁵ Rapportage Industrieel Participatiebeleid, Kamerstuk 26 231, nr. 36 van 18 december 2023

¹⁶ Kamerstuk 36 600 X, nr. 8 van 2 oktober 2024

- Doeltreffendheid: de verwerving van de MRAD en SHORAD-capaciteit past in het concept van gelaagde lucht- en raketverdediging. De capaciteit om vijandelijke vliegtuigen, helikopters, kruisvluchtwapens en overige (on)bemande vliegende platforms uit te kunnen schakelen, is essentieel voor de veiligheid van onze militairen en bescherming van vitale infrastructuur. Defensie versterkt en vergroot de lucht- en raketverdedigingscapaciteit significant met de uitvoering van dit project. Bovendien geeft Nederland hiermee verdere invulling aan de behoeften van de NAVO.
- Doelmatigheid: de verwerving van de MRAD en SHORAD-capaciteit is doelmatig omdat de gecombineerde capaciteit koppelvlakken biedt met strategische (NAVO)partners in de gebruikersgroep van deze systemen. Meerdere landen gebruiken deze systemen waardoor schaalvoordelen bij het onderhoud ontstaan. Doordat de AIM-9X Sidewinder en AIM-120C8 AMRAAM raketten door zowel de F-35 als de nieuwe MRAD-systemen kunnen worden verschoten, vergroot dit de nationale interoperabiliteit.

Gerelateerde projecten

Het project «Vervanging MRAD en SHORAD» heeft een relatie met een aantal lopende projecten:

- De wielvoertuigen en containers voor zowel de MRAD als de SHORAD-capaciteit worden zoveel mogelijk geleverd vanuit de programma's DVOW en Vervanging WTB. Gebruik van dezelfde voertuigen en systemen bevordert familievorming van materieel binnen Defensie en vereenvoudigt de instandhouding.
- Defensie schaft met het project Multi Missie Radar (MMR)¹⁷ detectiecapaciteit aan bij de firma Thales Nederland. Nederland heeft toestemming van de Amerikaanse overheid voor de integratie van deze radar in de MRAD-capaciteit. De radars dragen bij aan een goed overzicht van de dreigingen in de lucht.
- Het programma Foxtrot realiseert de modernisering en vervanging van tactische communicatiemiddelen en de daaraan verbonden IT-infrastructuur.¹⁸ Foxtrot schaft onder andere radio's aan die worden gebruikt in de MRAD en SHORAD-systemen voor de ondersteunende verbindingen (commandovoerings-IT) waarmee de eenheden onderling kunnen communiceren.
- Binnen het gemandateerde programma «Aanvulling inzetvoorraad munitie»¹⁹ bestelt Defensie de munitie voor de MRAD en SHORAD-systemen.

Projectrisico's

Voor het project is een risicobeoordeling gemaakt en zijn beheersmaatregelen getroffen. Binnen de projectbegroting is een risicoreservering opgenomen om de onderkende risico's te dragen. Een risico heeft betrekking op de implementatie van de verschillende IT-systemen. Omdat IT-systemen van twee verschillende leveranciers (JIVC voor de door Defensie gevoerde commandovoerings-IT en KDA voor de doelbestrijdings-IT) in dezelfde voertuigen worden geïnstalleerd, ontstaan risico's met betrekking tot ruimte, interferentie (verstoringen door overlappende frequenties) en tijdsafhankelijkheden. Het risico wordt beperkt door nauw contact tussen Defensie en de leverancier, waarbij KDA verantwoordelijk is voor de integratie.

¹⁷ Kamerstuk 27 830, nr. 161 van 21 oktober 2015

¹⁸ Kamerstuk 27 830, nr. 439 van 22 mei 2024

¹⁹ Kamerstuk 27 830, nr. 395 van 18 april 2023

Een ander risico betreft knelpunten in de planning. Het project is afhankelijk van leveringen vanuit diverse andere projecten zoals voertuigen en IT-middelen. Deze middelen worden door Defensie als *Government Furnished Equipment* (GFE) aangeleverd aan KDA. Het risico bestaat dat knelpunten in de planning ontstaan waardoor de GFE niet tijdig kan worden geleverd. Het risico wordt beperkt door actieve afstemming met de gerelateerde projecten en zorgvuldige communicatie met KDA. Ook wordt het risico verkleind dat GFE artikelen niet tijdig leverbaar zijn, doordat Defensie artikelen al in gebruik heeft of vervangende artikelen aanlevert.

Financiën

Het budget van het project «vervanging MRAD en SHORAD» bedraagt € 2.582,7 miljoen (prijspeil 2024), inclusief BTW, risicoreservering en delta-exploitatie. Dit budget komt ten laste van de defensiebegroting. Het effect van instroom van de nieuwe MRAD en SHORAD-systemen op de exploitatiekosten van Defensie bedraagt naar verwachting € 121,2 miljoen voor de komende 15 jaar.

Met de Voorjaarnota 2024 heeft Defensie de omvang van het project uitgebreid, inclusief bijhorende munitie, waardoor projectbudget is toegevoegd. Daarnaast is het projectbudget jaarlijks geïndexeerd conform de reguliere systematiek bij investeringsprojecten.

Planning

Defensie verwacht de gefaseerde levering van de eerste MRAD-systemen vanaf 2028. Voor de SHORAD-systemen wordt een gefaseerde levering voorzien vanaf medio 2028. Naar verwachting zal de nieuwe capaciteit in 2028 gedeeltelijk inzetgereed zijn (*Initial Operational Capable*). De nieuwe MRAD en SHORAD-capaciteit bereikt naar verwachting in 2030 de status van volledige inzetgereedheid (*Full Operational Capable*). Defensie behoudt voorlopig de huidige systemen en versterkt daarmee de algehele lucht- en raketverdedigingscapaciteit.

Vooruitblik

De offertetermijn van het hoofdcontract met KDA verloopt op 15 december aanstaande. Om vertragingen in het leverschema te voorkomen, verzoek ik uw Kamer hiermee rekening te houden bij de behandeling van deze D-brief. Defensie onderzoekt verdere versterking in de algehele lucht- en raketverdediging zoals aangegeven in de Defensienota 2024. Uw Kamer wordt over de voortgang van dit project geïnformeerd via het Defensie Projectenoverzicht en de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds.

De Staatssecretaris van Defensie,
G.P. Tuinman